



УДК 343.222
DOI 10.32999/ksu2307-8049/2019-2-8

ПОНЯТТЯ ТА ВЛАСТИВОСТІ ПОКАРАННЯ НА ЗАСАДАХ КУЛЬТУРО-АНТРОПОЛОГІЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Козаченко Олександр Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та інших кримінально-правових дисциплін
*Миколаївський інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»
avk.criminal.law@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8412-8639*

Мелкікян Марія Гагиківна,
магістр права
*mmeikikyan@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6741-2726*

Мета даної статті полягає у формуванні нового підходу до доктринальної дефініції покарання як найбільш вживаного заходу кримінально-правового впливу на поведінку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Задля вирішення поставленої мети запропоновано застосувати культурологічну методологію, яка, будучи поширеною на наукове дослідження покарання, вказує на необхідність забезпечення балансу інтересів людини, суспільства і держави у процесі правореалізації шляхом розширення гуманістичних засад кримінального права, відновлення та захисту прав і законних інтересів потерпілої особи заходами кримінально-правового впливу.

Результати. Використання культурологічної методології дає можливість визначити покарання як особливий вид кримінально-правового заходу примусового характеру, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину (кримінального проступку) у встановленому процесуальному порядку, реалізація якого супроводжується необхідним і достатнім обмеженням прав і свобод правопорушника і виступає актом відновлення соціальної справедливості, порушеної вчиненням кримінального правопорушення. За обраного підходу базовим елементом покарання виступає кримінально-правовий захід, під яким слід розуміти систему прийомів і способів здійснення примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на кримінальну практику (кримінальні правопорушення, об'єктивно протиправні діяння, зловживання правом та інші), правомірну поведінку, який здійснюється на підставі закону, детермінованого культурним середовищем, що склалося в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства. Покаранню як одному з видів кримінально-правових заходів притаманні об'єктивні та суб'єктивні властивості, до яких відносяться спеціальні цілі застосування покарання, система яких відображає напрямок відновлення стану соціальної справедливості, порушеного вчиненням кримінального правопорушення; підстави застосування покарання; визначення кола осіб, до яких може застосовуватися покарання; процесуальний порядок застосування покарання, який знаходить своє відображення в судовому розсуді.

Висновки. Таким чином, культурологічна методологія забезпечує можливість оптимізувати нормативні характеристики покарання, що створює передумови для належного й ефективного застосування покарання, який залишається найбільш витребуваним у процесі застосування норм кримінального права.

Ключові слова: культурологічна методологія, кримінально-правовий захід, покарання, властивості покарання, соціальна справедливість, цілі покарання, підстави застосування покарання, засуджений, судовий розсуд.

THE NOTION AND PROPERTIES OF PUNISHMENT ON THE BASIS OF CULTURAL AND ANTHROPOLOGICAL METHODOLOGY

Kozachenko Oleksandr Vasylovych,
Doctor of Juridical Science, Professor,
Head of the Department of Criminal Law and Other Criminal and Legal Studies
*Mykolaiv Institute of Law National University "Odessa Academy of Law"
avk.criminal.law@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8412-8639*

Melkikyan Marija Hahikivna,
Master of Laws
*mmeikikyan@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6741-2726*

Purpose of this article is to form a new approach to a doctrinal definition of punishment as the most used means of criminal and legal influence on a behavior of a person having committed a penal offence. In order to achieve the stated goal, the widespread in the scientific study of punishment application of the cultural and anthropological **methodology** indicates the need to balance the interests of an individual, a society and a state in the process of law-enforcement through the expansion of the humanistic principles of criminal law, the restoration and protection of the rights and legitimate interests of a victim by means of criminal and legal influence.

Results. The use of cultural and anthropological methodology makes it possible to determine a punishment as a special kind of criminal and legal coercive measure being imposed on behalf of the state by a court to a person convicted of committing a crime (criminal misconduct) in the established procedural order. The realization of the mentioned order is accompanied by necessary and sufficient limitation of rights and freedoms of an offender and serves as an act of restoring social justice having been violated by committing a criminal offense. In the chosen approach, a criminal and legal measure serves as a basic element of punishment thus it should be understood as a system of methods and ways of enforcing coercive as well as rehabilitation and encouraging state influence on criminal practices (criminal offenses, objectively unlawful acts, abuse of law etc), lawful conduct, carried out on the basis of the law and determined by the cultural environment in the particular historical conditions of society development. Punishment as one of the types of criminal and legal measures is characterized by objective and subjective properties including special purposes of punishment. The system of such purposes reflects the way of restoring social justice, violated by a criminal offense; grounds for punishment; determination of the range of persons who the punishment may be applied to and procedural order for the application of punishment reflected in the court's discretion.

Conclusions. Thus, the cultural and anthropological methodology provides an opportunity to optimize the normative characteristics of punishment, which creates the preconditions for proper and effective punishment, which remains the most demanded kind in the application of the norms of criminal law.

Key words: *cultural and anthropological methodology, criminal and legal measure, punishment, properties of punishment, social justice, purposes of punishment, grounds for punishment, convict and court's discretion.*

1. Вступ

Покарання являє собою складний, багатоаспектний кримінально-правовий феномен (Багрій-Шахматов, 2000), дослідженню якого приділялося багато уваги як науковцями, які виділяли покарання в якості самостійного об'єкта власних наукових пошуків, так і тими дослідниками, які зверталися до покарання в контексті аналізу кримінально-правової санкції за вчинення певного виду злочинного діяння або навіть у процесі визначення кримінальних правопорушень та їх окремих видів. Більшість дослідників проблем пенології в залежності від характеру власного наукового підходу слушно застосовували нормативно-доктринальний аналіз, визначальною властивістю якого є формулювання дефініції покарання через нормативні характеристики останнього, які мають характер абсолюту, тобто відсутність яких нівелює позитивну роль та ефективність покарання у протидії злочинності (Туляков, 2010: 42–48). Однак поряд із тим слід враховувати, що сучасне кримінальне право, яке базується на засадах верховенства права (Стрельцов, 2010: 102–109), вимагає розширення методологічних засад аналізу покарання через використання гуманітарної методології, зокрема культуро-антропологічного виміру.

Багато відомих вчених-правознавців працювало над теоретичними та практичними проблемами інституту покарання, серед яких окремо слід відмітити таких вітчизняних науковців, як Л.В. Багрій-Шахматов, М.І. Бажанов, В.В. Голіна, І.М. Даньшин, Ю.А. Демидов, Т.А. Денисова, М.І. Загородніков, О.Г. Колб, М.І. Коржанський, О.М. Костенко, І.П. Лавренко, О.М. Литвак, А.С. Макаренко, В.О. Меркулова, І.І. Митрофанов, Н.А. Орловська, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, П.Л. Фріс, В.О. Туляков та багато інших. Водночас представляється необхідним вико-

ристовування нових підходів до розуміння покарання, які формуються за рахунок поширення актуальних методологій на дослідження кримінально-правових реалій. Однією з таких методологій слід визнати культуро-антропологічний вимір.

Мета даної статті полягає у формуванні нового підходу до доктринальної дефініції покарання як найбільш вживаного заходу кримінально-правового впливу на поведінку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Задля вирішення поставленої мети запропоновано застосувати культуро-антропологічну методологію. Поставлена мета та методологія зумовлює завдання даного дослідження, які розкриваються за такою логікою: спершу, виходячи з аналізу нормативної дефініції та культуро-антропологічної методології, слід надати доктринальне визначення покаранню, далі – вказати на визначальні властивості покарання об'єктивного та суб'єктивного характеру.

2. Варіативність дефініції покарання

Культуро-антропологічна методологія дослідження кримінально-правових реалій, до яких апіорі відноситься і покарання як найбільш поширений захід кримінально-правового впливу на особу, що вчинила кримінальне правопорушення, полягає в необхідності забезпечення балансу інтересів людини, суспільства і держави у процесі правореалізації шляхом розширення гуманістичних засад кримінального права, відновлення та захисту прав і законних інтересів потерпілої особи заходами кримінально-правового впливу (Козаченко, 2013: 351–357).

Дефініція покарання, яке традиційно виступає стрижневим та іманентно притаманним кримінальному праву елементом, характеризується певною варіативністю, яка пов'язується з нормативною визначеністю покарання та його доктринальним осмисленням.



Слід зазначити, що нормативно-правовий та доктринальний рівні розуміння покарання не повинні розглядатися як альтернативні, а є такими, що висвітлюють різні властивості даного виду кримінально-правових заходів.

Відповідно до нормативної дефініції (ч. 1 ст. 50 КК України) під покаранням розуміють особливий вид державного примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Нормативне визначення покарання базується на врахуванні суттєвих та змістовних ознак покарання, до яких віднесені такі: по-перше, покарання виступає особливою формою здійснення державного примусу; по-друге, застосування покарання базується на доведенні у встановленому законом порядку вини особи у вчиненні злочину, і цей факт відображається у процесуальному рішенні – обвинувальному вирокі суду, який набрав законної сили; по-третє, застосування покарання супроводжується обмеженням прав і свобод засудженого, яке має індивідуальний, особистий характер; по-четверте, публічний характер покарання забезпечує підстави для здійснення негативної оцінки з боку держави як самого факту вчинення злочинного діяння, так і особи злочинця; по-п'яте, застосування покарання супроводжується і детермінує цілу низку наслідків правового характеру, найбільш поширеним із яких виступає судимість.

Що стосується доктринального визначення, то його формування повинно здійснюватися з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних властивостей покарання як особливого виду кримінально-правового заходу, на що похідним чином вказує і законодавець, який запропонував систему інших, тобто не покарання і не судимість, заходів кримінально-правового характеру (Розділ XIV КК України).

З точки зору кримінально-правової науки, яка враховує положення культуро-антропологічної методології, покарання може розглядатися в якості *особливого виду кримінально-правового заходу примусового характеру, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину (кримінального проступку) у встановленому процесуальному порядку, реалізація якого супроводжується необхідним і достатнім обмеженням прав і свобод правопорушника і виступає актом відновлення соціальної справедливості, порушеної вчиненням злочину (кримінального проступку)* (Козаченко, 2015: 123).

Базовим елементом покарання, своєрідним субстратом останнього виступає кримінально-правовий захід, під яким слід розуміти систему прийомів і способів здійснення примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на кримінальні практики (кримінальні правопорушення, об'єктивно протиправні діяння, зловживання правом та інші), правомірну поведінку, який здійснюється на підставі закону, детермінованого культурним середовищем, що склалося в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства (Козаченко, 2017: 26).

3. Властивості та цілі покарання

Покаранню як одному з видів кримінально-правових заходів притаманні певні властивості, до яких відносяться: по-перше, спеціальні цілі застосування покарання, система яких відображає напрямок відновлення стану соціальної справедливості (Козаченко, Мусиченко, 2015), порушеного вчиненням кримінального правопорушення, по-друге, підстави застосування покарання, по-третє, визначення кола осіб, до яких може застосовуватися даний вид кримінально-правового заходу, по-четверте, процесуальний порядок застосування покарання, який знаходить своє відображення у судовому розсуді. Зазначені властивості покарання мають умовно об'єктивний (два перших з вказаних) та суб'єктивний (третья та четверта властивості) характер, що підлягає врахуванню у процесі як визначення покарання, так і формування належної практики його застосування (Козаченко, 2011: 210-221).

Соціальна справедливість як об'єктивна властивість покарання реалізується через досягнення таких цілей: кара, виправлення, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. У науці кримінального права склалося багато теорій цілей покарання, які продовжують залишатися предметом дискусій. Більшість із них можна умовно віднести до одного із трьох наукових напрямків.

Абсолютні теорії покарання. Представники абсолютних теорій виходять із того, що злочин, як підстава для застосування покарання, є результатом злої волі людини, яка вільна у виборі між «злом» (злочин) і «добрим» (правомірною поведінкою). Людина, яка вчинила злочин, є морально відповідальною і винною, а тому покарання є відданням «злом за зло». Абсолютні за своїм змістом теорії покарань репрезентують домінуючі в певний період соціального розвитку ідеї культурного розвитку суспільства і тому вкладаються у три основні етапи: релігійного, соціального та правового віддання. Теорія релігійного (божого) віддання, яка отримала поширення в епоху Відродження, виходить із того, що держава, нормативно закріплюючи і фактично виконуючи покарання, не «вигадує» їх, а тільки виконує Божу волю, вищі та безапеляційні закони, що мають надлюдську природу. Представники даного виду абсолютних теорій доводять, що покарання, його зміст та цілі не можуть розглядатися з позиції соціальних властивостей, а тільки як уособлення «божого благодаті». Теорія соціального (матеріального) віддання розбудовується на такому постулаті: зло, яким слід визнавати злочин по відношенню до соціальних цінностей, повинно бути відплачено іншим, рівним за обсягом «злом», яким виступає покарання, застосування якого супроводжується певними соціальними позбавленнями та обмеженнями. Теорія юридичного (діалектичного) віддання базується на оцінці покарання як такого наслідку злочину, який позбавлений чуттєвого елементу страждання, тобто не будується на почуттях, а тільки на логіці. Покарання є послідовним і природним продовженням злочину, його

правовою оцінкою. Таким чином, абсолютні теорії покарання характеризуються певною послідовністю, яка визначається поширенням певних світоглядних позицій: від божого віддання (гріх та спокута) в умовах Відродження, через соціальне віддання (суспільна небезпека і соціальна відповідальність) в умовах оцінки класів (страт) в якості основних рушійних сил розвитку суспільства, до правового віддання (юридично визнане злочином діяння і покарання) в період популяризації ідей правової, сучасної держави.

Відносні теорії покарання відрізняються тим, що вони доводять необхідність поставлення перед покаранням конкретних, спеціальних цілей, які визначаються природою кримінального закону та кримінальної відповідальності як особливого виду юридичної відповідальності. Так, одна з теорій даного виду, теорія «устрашіння», вибудовується через визнання догматичним такого положення: єдиним дієвим стримуючим від вчинення злочину фактором є страх перед покаранням. При цьому покарання повинно бути настільки жорстким, навіть жорстоким, аби викликати острах не тільки своїм змістом, але й процедурою виконання. На засадах відносних теорій покарання виникла ціла низка напрямків. Теорія виправлення формувалась як багатоаспектна наукова концепція, в основу якої покладено висновок, що тільки виправлення, як фактор впливу на поведінку особи, здатне утримувати від злочину не тільки інших осіб, але й самого злочинця. Теорія попередження орієнтує на інструментальну властивість покарання як засобу подолання злочинної волі правопорушника, тобто покарання за своєю юридичною формою і процедурою виконання повинно впливати на волю і свідомість злочинця. Теорія психологічного примусу виходить із того, що покарання повинно впливати не своїм видом, а загрозою застосування, своєю невідворотністю. Відповідно, покарання повинно бути таким, щоб загроза застосування покарання перевищувала спокусу вчинити злочин.

Змішані теорії, при всій різноманітності наукових поглядів на покарання, будуються на тому, що покарання є необхідним злом, яке одночасно здатне бути суспільно корисним засобом для досягнення соціальних цілей кримінального закону.

Основною, але не єдиною ціллю застосування покарання є кара, під якою слід розуміють певні обмеження: по-перше, фізичної свободи особи (можливість вільного обрання місця проживання, вільного переміщення, тощо), по-друге, майнових прав (конфіскація майна, яке знаходиться у власності особи, до якої застосовується покарання, штрафні санкції тощо), по-третє, певної соціальної ролі (заборона обіймати певні посади або займатися певною діяльністю тощо).

Слід зазначити, що кару, як певну відплату з боку держави за вчинений злочин, абсолютно справедливо віднесено законодавцем до мети покарання, оскільки кара має об'єктивний характер, тобто уособлює кінцевий результат, заради досягнення якого і застосовується покарання, що, з одного боку,

не дає можливості застосовувати кримінальні репресії без вини особи у вчиненні злочину, а з іншого – не створює підстав для посилення репресій, тяжкості й суворості покарання, яке застосовується в разі вчинення злочину. Однак при цьому слід враховувати, що певні правові обмеження супроводжують застосування покарання і тому можуть розглядатися об'єктивними властивостями останнього (Шаргородський, 1958: 18).

Особливою ціллю покарання є виправлення правопорушника. Виправленням слід визнавати такий результат застосування покарання, який отриманий у процесі здійснення примусового фізичного та психологічного впливу і який скорегував соціально-психологічні властивості злочинця шляхом як нейтралізації негативних проявів, так і ствердженням поважливого ставлення до кримінального закону і його заборон.

Відповідно до чинного кримінального закону спеціальне попередження (спеціальна превенція) визнається самостійною ціллю застосування покарання, яка орієнтує на недопущення вчинення нового злочину особою, до якої застосовується покарання. Позбавлення особи можливості вчинити новий злочин виражається у створенні застосуванням покарання до особи перешкод для продовження злочинної діяльності в майбутньому, причому створення таких перешкод має багатовекторний характер і не пов'язується виключно з позбавленням волі, яке за своїми властивостями апріорі найбільш ефективно дозволяє реалізувати вимоги спеціальної превенції.

Окремою ціллю застосування покарання законодавець визнає здатність покарання впливати на поведінку інших осіб (загальна превенція), прищеплюючи відповідальне ставлення до вимог кримінального закону, зокрема тих із них, які забороняють вчинення злочинних діянь.

Суттєвою властивістю покарання на законодавчому рівні визнаний державний примус, який віддзеркалює визначальні характеристики покарання, вказуючи на їх публічну й примусову природу, що повністю відповідає змісту покарання як правовому наслідку винного вчинення злочину. Державний примус за своєю природою слід визначати як примус правовий, який допускається виключно в межах правових установлень (матеріальна складова) і в порядку, передбаченому законом (процесуальна складова). Правовий примус традиційно розглядається як співіснування двох форм примусового впливу на особу – фізичний і психічний примус, які притаманні всім видам покарання, однак характер сполучення яких є особливим для кожного його окремого виду. Психічний примус має як статичний (вказівка законодавця на можливість призначення покарання за певне діяння, визнане злочином), так і динамічний (загрозливий вплив на свідомість особи, який породжує острах щодо можливого застосування кримінального покарання, яке супроводжується обмеженням певних прав і свобод) рівні впливу на особу. При цьому



ступінь психічного впливу у процесі реалізації покарання є прямо пропорційним не тільки характеру вчиненого діяння і цінності благ, на які здійснено посягання у процесі злочинної діяльності, але й характеру суспільної небезпеки злочинця, що дає можливість для визначення особливих підстав застосування покарання в разі вчинення діяння повторно або в умовах рецидиву. Фізичний примус уособлює виключно динамічну складову частину покарання, яка полягає у втіленні в реальні відносини обмеження прав і свобод особи, визнаної винною у вчиненні злочину. Таким чином, фізичний і психічний примуси вказують на дуалістичну природу державного примусу в межах застосування положень кримінального права, який поєднує як загрозу застосування покарання у випадку вчинення злочину (психічний примус), так і його застосування у формі обмеження прав і свобод злочинця (фізичний примус).

Підставою застосування покарання є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить усі ознаки складу злочину (кримінального проступку), за умови, що суд, який визнав особу винною у вчиненні злочину (кримінального проступку), не вважає за доцільне обмежитись такою формою кримінальної відповідальності, як засудження особи зі звільненням від покарання.

Переходячи до суб'єктивних властивостей покарання, слід зазначити, що суб'єктом покарання є фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності і яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, – засуджена особа.

Особливою характеристикою покарання із суб'єктивним змістом слід визнати його процесуальне оформлення, яке полягає в можливості призначення покарання виключно вироком суду, під яким розуміють підсумкове кримінально-процесуальне рішення, яке виноситься судом першої, а в окремих випадках і судом апеляційної інстанції, за результатом здійснення судового провадження у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку виключно в разі визнання особи, яка набула процесуального статусу засудженого, винною у вчиненні злочину, й відсутності підстав для винесення обвинувального вироку зі звільненням від призначення покарання. Таким чином, процесуальна властивість суб'єктивного характеру, яка притаманна покаранню, базується на судовому розсуді (судовій дискреції) під яким розуміють правозастосовну інтелектуально-вольову діяльність, яка здійснюється в межах, визначених кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством і полягає в обґрунтованому і неупередженому виборі одного з варіантів рішення під час здійснення кримінального провадження (Макаренко, 2013: 95-96) в частині застосування покарання.

4. Висновки

Таким чином, культуро-антропологічна методологія, яка орієнтована на забезпе-

чення балансу інтересів людини, суспільства і держави, дає можливість розглядати покарання як сукупність об'єктивних (цілі підстави для застосування) та суб'єктивних (суб'єкт покарання та процесуальний порядок що базується на судовому розсуді) властивостей, визначення яких дає можливість оптимізувати нормативні характеристики покарання, а врахування їх же створює передумови для належного й ефективного застосування даного виду заходу кримінально-правового характеру, який залишається найбільш витребуваним у процесі застосування норм кримінального права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации. Одесса : ООО «Дизайн и полиграфия», 2000. 566 с.
2. Козаченко О.В. Архитектоника кримінально-правового впливу: поняття, властивості та система кримінально-правових заходів. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2017. Вип. 1(8). С. 22–40.
3. Козаченко О.В. Кримінально-правові заходи: культуро-антропологічна концепція. *Право України*. 2013. № 1-2. С. 351–357.
4. Козаченко О.В. Кримінально-правові заходи: культуро-антропологічний вимір : монографія. Миколаїв : Іліон, 2011. 504 с.
5. Козаченко О.В., Мусиченко О.М. Культуро-антропологічний вимір справедливості кримінально-правового впливу: світові здобутки та національні надбання. *Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада*: колективна монографія / за заг. ред. О.А. Івакіна, І.В. Шамши, Д.В. Яковлева. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 120–135.
6. Кримінально-правові заходи в Україні : підручник / за ред. професора О.В. Козаченка. Миколаїв : Іліон, 2015. 216 с.
7. Макаренко А.С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні : монографія. Одеса : Юридична література, 2013. 272 с.
8. Стрельцов Є. Деякі роздуми про правову сутність та соціальні завдання кримінального права. *Право України*. 2010. № 9. С. 102–109.
9. Туляков В.О. Кримінальне право сучасності: криза доктрини чи криза юрисдикції? *Право України*. 2010. № 9. С. 42–48.
10. Шаргородский М.Д. Наказание по советскому уголовному праву. Москва : Госюриздат, 1958. 210 с.

REFERENCES:

1. Bagrii-Shakhmatov, L.V. (2000). *Sotsialno-pravovye problemy ugovolnoi otvetstvennosti i form ee realizatsii [Socio-legal problems of criminal responsibility and forms of its realization]*. Odessa: ООО «Dizain i poligrafia» [in Russian].
2. Kozachenko, O.V. (2017). *Arkhitektonika kryminalno-pravovoho vplyvu: poniattia, vlastyvosti ta systema kryminalno-pravovykh zakhodiv [Architectonics of the criminal and legal influence: the notion, properties and the system of criminal and legal measures]*. *Visnyk asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*, 1(8), 22-40 [in Ukrainian].
3. Kozachenko, O.V. (2013). *Kryminalno-pravovi zakhody: kulturo-antropologichna kontseptsiiia [Criminal and legal measures: cultural and anthropological concept]*. *Pravo Ukrainy*, 1-2, 351-357 [in Ukrainian].
4. Kozachenko, O.V. (2011). *Kryminalno-pravovi zakhody: kulturo-antropologichnyi vymir [Criminal and legal measures: cultural and anthropological dimension]*. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].
5. Kozachenko, O.V. & Musychenko, O.M. (2015). *Kulturo-antropologichnyi vymir spravedlyvosti kryminalno-*

pravovoho vplyvu: svitovi zdotky ta natsionalni nadbannia [Cultural and anthropological dimension of justice of criminal and legal influence: world achievements and national acquisitions]. O.A. Ivakin, I.V. Shamsha, D.V. Yakovleva (Eds.), *Humanitarnyi diskurs: polityka, upravlinnia, vlada: kolektyvna: monohrafiia*. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 120-135 [in Ukrainian].

6. Kozachenko, O.V. (Eds.). (2015). *Kryminalno-pravovi zakhody v Ukraini [Criminal and legal measures in Ukraine]*. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].

7. Makarenko, A.S. (2013). *Suddivskyi rozsud pry pryznachenni pokarannia v Ukraini [Court's discretion in sentencing in Ukraine]*. Odesa: Yurydychna literature [in Ukrainian].

8. Streltsov, Ye. (2010). *Deiaki rozdumy pro pravovu sutnist ta sotsialni zavdannia kryminalnoho prava [Some thoughts on legal nature and social problems of criminal law]*. *Pravo Ukrainy*, 9, 102-109 [in Ukrainian].

9. Tuliakov, V.O. (2010). *Kryminalne pravo suchasnosti: kryza doktryny chy kryza yurydyktsii? [Modern criminal law: the crisis of doctrine or the crisis of jurisdiction?]* *Pravo Ukrainy*, 9, 42-48 [in Ukrainian].

10. Shargorodskii, M.D. (1958). *Nakazanie po sovetskomu ugovnomu pravu [Punishment in compliance with the Soviet criminal law]*. Moskva: Gosizdat [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 20.06.2019.
The article was received 20 June 2019.*